

ADAPTATION OF PIANO PIECE OF BELA KELER – ROMANTIC LIFE OP. 101 TO BE USED IN PIANO PEDAGOGIC

[ADAPTACIA KLAVIRNEHO DIELA BELU KELERA ROMANTICKY ŽIVOT OP. 101 PRE VYUZITIE V KLAVIRNEJ PEDAGOGIKE]

Lucia Laskody – Lubomír Spurný

doi: 10.18355/PG.2024.13.2.8

Abstract

Piano piece Romantic life op. 101 celebrates its 180th anniversary this year. Originally the piece was named Waltz of Bardejov Spa season 1844, referring to the birth place of the author. Bela Keler was one of the most important composer of salon music of 19th century. Kelers work represent cultural heritage, we would like to introduce to the wider audience. Based on todays requirements, it requires certain modifications mostly due to the interpretation. Romantic life op. 101 is extensive piano piece referring to the Bardejov spa. It represents ideal oportunity for adaptations to the easier piano arrangement. We created the arrangements of this waltz that are for piano student of the Elementary music schools with various technical levels starting from easiest to the more difficult ones. Thanks to these arrangements, students in the first year of piano playing, will have the opportunity to actively familiarize themselves with the work of our important composer who comes from the territory of todays Slovakia, Bele Keler.

Key words

Béla Kéler, Romantic life op. 101, Waltz of Bardejov Spa season 1844, piano pieces, arrangement

Abstrakt

Klavírne dielo Romantický život op. 101 oslavuje tento rok 180 rokov od jeho vzniku. Pôvodne skladba niesla názov Valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny 1844, čím odkazovala na rodisko autora Bélu Kélera, ktorý patril k významným skladateľom salónnej hudby 19. storočia. Kélerová tvorba predstavuje kultúrne dedičstvo, ktoré chceme predstaviť širšej vrstve spoločnosti. Vzhľadom na dnešné požiadavky vyžaduje, najmä pri interpretácii isté úpravy. Romantický život op. 101 je rozsiahle klavírne dielo, no s odkazom na Bardejovské kúpele predstavuje ideálnu príležitosť na adaptácie do ľahšej klavírnej úpravy. Vytvorili sme aranžmány tohto valčíka, ktoré slúžia pre žiakov klavíra na Základných umeleckých školách a predstavujú rôzne technické úrovne, od najľahších až po náročnejšie. Vďaka týmto aranžmánom budú mať žiaci už v prvých ročníkoch hre na klavíri možnosť aktívne sa zoznámiť s tvorbou nášho významného skladateľa, pochádzajúceho z územia dnešného Slovenska, Bélu Kélera.

Kľúčové slová

Béla Kéler, Romantický život op. 101, Valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny 1844, skladby pre klavír, aranžmán

---

Introduction

Z územia dnešného Bardejova vzišiel v 19. storočí významný skladateľ, dirigent a huslista Béla Kéler. Vo svojej dobe patril k najvýznamnejším skladateľom zábavnej hudby vo viedenskom štýle. Kélerové početné dielo je pre nás vzácné tým, že vychádza z nášho regiónu a je kultúrnym dedičstvom, ktoré nám zanechal. Vo vyučovacom procese na Základných umeleckých školách v odbore hra na klavír sa táto hudba využíva málo alebo vôbec. Jedným z dôvodov je, že medzi pedagógmi a žiakmi nie je jeho tvorba dostatočne známa a že svojou dĺžkou a špecifickou technickou náročnosťou kladie na mladého interpreta vyššie nároky. Úprava jeho klavírných diel do zľahčenej podoby ponúka možnosť ako rozšíriť túto hudbu medzi širšie vrstvy mladých klaviristov, ale aj amatérskych hudobníkov. Vzťah k národnému povedomiu sa vytvára od primárneho umeleckého vzdelávania a dielo Romantický život v prvotnom názve Valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny 1844 ponúka unikátnu príležitosť ako ho prehĺbiť. Pre pedagogické účely sme vytvorili tri rôzne technicky náročné klavírne adaptácie-aranžmány Kélerovej skladby Romantický život op.101. Tieto aranžmány budú súčasťou Albumu vybraných klavírných diel Bélu Kélera v ľahších úpravách, ktoré budú tvoriť didaktickú pomôcku pre žiakov na Základných umeleckých školách. V príspevku sa zameriame na štrukturálny rozbor diela Romantický život op. 101, jeho okolnosti vzniku a analýzu aranžmánu.

1. Béla Kéler – Romantický valčík op. 101

Romantický valčík skomponoval Kéler v rokoch svojej mladosti, keď pracoval v meste Halič na farme svojho švagra Ferdinanda Medweye (Burdych, 2022:17). Išlo o klavírnu verziu, pôvodne pod názvom Bardejovský valčík, ktorú neskôr prepracoval aj pre orchester, avšak už s titulom Romantisches Leben pod opusovým číslom 101. Tlačov vyšla klavírna verzia v roku 1874 v londýnskom vydavateľstve J. B. Cramer & Co tiež pod opusom 101 s hlavným názvom Romantický život. Rukopis valčíka Kéler daroval spoločnosti Bardejovských kúpeľov a dnes sa nachádza v Šarišskom múzeu v Bardejove. Na súkromné účely ho v roku 2014 prepísal Adam Brutovský, ktorý ho aj ako interpret predviedol na 5. kultúrnom lete Bélu Kélera v Bardejovských Kúpeľoch v roku 2014. Podľa doterajších zistení išlo zjavne o prvú Slovensku premiéru tohto diela. V roku 2017 bol valčík nahratý na CD nosič Klavírne miniatúry Bélu Kélera. Valčík si je možné v tejto podobe vypočuť v Bardejovských kúpeľoch na lavičke Bélu Kélera pod číslom 1. Originálna tlačovaná verzia skladby bola až do roku 2023 neprístupná. Bádateľ a riaditeľ spoločnosti Bélu Kélera Pavel Burdych ju našiel a zakúpil z antikvariátu Colin Coleman Music v meste Stewkley v Anglicku. V tom istom roku spoločnosť zakúpila aj orchestrálnu verziu skladby. Vďaka počinu Burdycha sa vieme k notám bezplatne dostať na stránke spoločnosti Bélu Kélera (belakeler.eu).

1.1. Štruktúrálna analýza diela Romantický život op. 101

Valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny je zložený z piatich, na seba nadväzujúcich častí, ohraničených introdukciou a finále. Každá časť predstavuje samostatný valčík v rozšírenej piesňovej forme, ktorý autor označuje číslom. Valčíky sú rozsiahle a vzájomne na seba tonálne nadväzujú. Na niektorých miestach môžeme zazrieť nielen náznak myšlienkového prepojenia, ktoré sa prejavuje v podobných motívoch tém, ale aj doslovné rekapitulácie či opakovania. Tým je dosiahnutá jednota diela, ktoré je inak charakteristická pomerne pestrým tonálnym plánom a tematickou rôznorodosťou. Introdukciu a finále vďaka svojmu rozsahu a závažnosti možno považovať za samostatné časti.

Tab. č. 1: Tonálny plán diela

Časť	Introduzione	Valzer No.1	Valzer No. 2	Valzer No.3	Valzer No.4	Valzer No.5	Finale
Tónina	E	A	A	F	F	D	A
Takty	55	80	64	64	83	73	181

Celá Introdukcia je v tónine E dur v tempe andante, ktoré Kéler pomerne často využíva na začiatkoch svojich skladieb. Úvod prináša 8 taktov s chromatickým klesaním, generujúcim rôzne septakordy, po ktorom nastupuje hlavná téma introdukcie. Téma je konštruovaná ako zložené súvetie (16 + 16 taktov) a prináša melodický motív, ktorý často využíva terciové intervaly. Tercie sa v tejto skladbe stávajú akýmsi hlavným stavebným materiálom a budú sa objavovať počas celej skladby. Téma je pevne ukotvená v E dur a jej priebeh opisuje rozšírenú kadenciu: I. (T, t. 9) -> II. (S, t. 24) -> V (D7, t. 25) -> I. (T, t. 40). V 25. takte sa harmonický sprievod zmení z rozložených akordov na osminovú figuráciu. Záver introdukcie (kóda, od t. 41) má nepárny počet taktov. Najskôr sa objavuje reminiscencia motívov predvetia aj témy, po nich nasleduje v sekundových ostinách v pravej ruke a akordickým sprievode ľavej ruky harmonická modulácia, ktorá je zároveň aj myšlienkovou predprípravou na valčíkovú časť skladby.

Prvý valčík v tónine A dur obsahuje 80 taktov a je skomponovaný v trojdielnej piesňovej forme. Melódia prvého dielu (a) sa začína poltónovým pohybom v *piano*, ktorý bol anticipovaný v kóde introdukcie. Z *ritenuto* v prvom takte sa dostávame hneď do tempa *di valse*, ktoré nás bude sprevádzať až do konca skladby. Štvortaktový motív využíva zaujímavý prvok zväčša lomenej oktávy, ktorým oddeľuje jednotlivé melodické toky. Stredný kontrastný diel je v E dur a začína na dominantnom septakorde tejto stupnice. Stavebným prvkom melódie sú terciové prírazy viažuce sa k akordickým tónom. Tento diel je charakterovo tanečnejší a vzletenejší, čo umocňuje aj nástup melódie na ľahkých dobách. Kontrast sa teda prejavuje ako v charaktere melódie, tak aj v dynamike, ktorá je vo *fortissimo*. C diel je charakterovo podobný predchádzajúcemu, aj keď viac rozmarnejší, čo skladateľ podtrháva označením *scherzando*. Diel vychádza z "prízozového motívu" predchádzajúcej témy: využíva nástupy témy na ľahkej dobe a časté prírazy k melodickým tónom. Pravidelná trojdobá pulzácia sa narúša

rytmizáciou pravej ruky v párnom metre. Celý diel je zväčša v *piane*. Rozmarnú tému uzemňujú v sprievode ľavej ruky ostinátne prízvuky na dominantnom tóne e, ktoré nás privádza k harmonickému centru toniky.

Obr. č. 1: Téma prvého valčíka Bardejovskej kúpeľnej sezóny 1844

Druhý valčík s počtom taktov 32 je v dvojdielnej forme v tónine A dur. Pohyblivá stúpajúca téma prvého dielu je v artikulácii staccata, čo podtrháva jej veselý a bezstarostný charakter. Zároveň je v kontraste s legátovou klesajúcou témou druhého dielu, ktorú Kéler doplní o agogické označenie *dolce assai*. Kontrast týchto dvoch dielov je zvýraznený aj dynamicky, a to vo forte prvého dielu a *piane* druhého. V tomto diely si môžeme všimnúť reminiscenciu motívu melódie z introdukcie pri klesajúcich chromatických terciách, ktoré skladateľ ďalej rozvíja vlastným spôsobom.

Tretí valčík je v tónine v F dur, tak ako predchádzajúci má 32 taktov a je v dvojdielnej forme. Melodický motív témy prvého dielu je v dvojjzvukoch, pričom často využíva práve tercie. Téma druhého dielu osciluje medzi pohyblivými osminovými notami v rozložených akordoch a statickými dlhými tónmi v ligatúre. Oba diely valčíka sú opakované v nezmenenej podobe.

Predposledný valčík začína vlastnou krátkou introdukciou (iba 3 takty), slúžiacou na plynulé prepojenie častí rozdielných, pomerne vzdialených tónin (F dur - A dur). Modulácia sa realizuje cez alterovaný kvintsextakord VII. stupňa, ktorý muzikológ Filip (2012:156) nazval frýgickou dominantov k dominante f-a-c-dis, centralizujúci dominantu v A (e-gis-h). Valčík je v trojdielnej forme a má spolu 83 taktov. Téma prvého dielu je zväčša v sekundových intervaloch. Druhý diel mení tóninu na F dur pomocou spoločného tónu a, melódia je spevná s agogickým značením *dolce assai*.

Posledný valčík v tónine D dur je v dvojdielnej forme a má 73 taktov. Tému prvého dielu tvorí radostná a hravá melódia, tvarovo vychádzajúca z melodického motívu predchádzajúcej témy (porovnaj t. 20 - 21 predchádzajúceho valčíka): zdvih dvoch štvrtových nôt, rovnaká nota na prvej dobe a kvartový skok nahor. Napriek zmene tóniny je tu, rovnako ako

v predošlej hudbe, využitý spoločný tón tónin F dur a D dur: a. V rámci témy tu môžeme pozorovať zaujímavý stavebný prvok melódie a to neustále opakovanie dominantného tónu a, ktorý je ornamentovaný trillkom. V strednom diele je melódia vytvorená na repetíciách tónov a rozkladoch, pričom ústrednú úlohu tu majú repetície opäť na dominantnom tóne(a) D-durovej stupnici.

Nasleduje veľké finále s vlastnou introdukciou. To pozostáva z dynamicky a výrazovo vypätých akordických a oktávových pasáží, nasledovaných evolučným úsekom oscilujúcim medzi paralelnými tóninami fis mol a A dur. Ako to už u Kélera býva, preváži durový tónorod, ktorý nás vvedie do ďalšieho dielu v tej istej tónine. Skladateľ vo finále dospieva k akejsi retrospektíve, rekapitulácii a opäť nám predvedie celý prvý valčík (od t. 29), ktorý odznel na začiatku skladby s pridanými štyrmi taktami. Valčík sa tu objavuje bez repetícií. Nasledujúci diel v F durovej tónine (t. 70) invenčne prináša novú variáciu melódie. V piano začína spevná téma ozdobená prírazmi, ktorá graduje do dynamiky vo forte. V závere (t. 96) nám Kéler zopakuje už známu tému z druhého dielu druhého valčíka, ktorá je bez repetície. Po nej nasleduje 26 taktová kóda, ktorá za mohutných oktáv v ľavej ruke a lomených akordov v pravej ruke vo fortissime ukončuje celú skladbu na A durovom akorde.

2. Úprava diela Romantický život op. 101

Valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny slávi tento rok 180 rokov od jeho vzniku. Je to rozsiahle dielo, ktoré tvorí 12 strán. Z tohto pohľadu by sa dalo tvrdiť, že nie je úplne ideálnym materiálom pre spracovanie do ľahšej verzie, ale kvôli svojmu odkazu k mestu Bardejov je jeho úprava zásadná. Jednak adaptácie prinesú nový hudobný materiál pre žiakov Základných umeleckých škôl v odbore hra na klavír, ale tiež poskytnú informácie o autorovi vychádzajúceho z nášho územia, ktorý na domovinu myslel aj mimo hraníc vo svojej tvorbe. Skladbu tvorí päť samostatných valčíkov, ktoré rámcuje rozsiahla introdukcia a záver. Z piatich valčíkov sme sa rozhodli upraviť len jeden, pretože potrebujeme vytvoriť dielo, ktoré bude kompaktné a rozsahovo pre žiaka prístupné. Ak by sme použili aspoň jednu tému z každého valčíka, síce by sme získali komplexnejší prehľad skladby, no logicky by diely do seba úplne nezapadali a rozsah skladby by sa značne rozšíril. Okrem toho využitie väčšieho množstva tém, z každého valčíka, by nebolo použiteľné pre spracovanie skladby pre začiatočníkov. Vo svetovej hudobnej tvorbe rovnakého žánru môžeme nájsť podobne koncipované úpravy. Azda najpodobnejším dielom je Valčík najznámejšieho skladateľa viedenskej zábavnej hudby Johanna Straussa na Krásnom modrom Dunaji op. 314. V klavírnej verzii originálneho 1. vydania skladateľa môžeme pozorovať niekoľko podobností vo formovej štruktúre diela. Skladbu tvorí podobne ako u Kélera 5 valčíkov, ktoré sú rámcované predohrou a codou, ďalej nájdeme podobnosti v technicky rovnakej úprave akordov v ľavej ruke a tiež obširnejší rozsah. Ak sa pozrieme na aranžmány valčíka Na krásnom modrom Dunaji do ľahšej verzie, ktoré ponúka internet ale aj samostatný vydavateľia v mnohých knižných formách, nájdeme zopár podobností v autorkiných úpravách, ktoré vychádzali síce z vlastnej praxe, ale spätne sme

ich mohli podporiet' aj všeobecnými pravidlami iných svetových aranžmánov. Aranžmány sú koncipované v troch technicky náročných úrovniach. Prvá, najľahšia úroveň je odporúčaná pre žiakov prvého poprípade druhého ročníka Základných umeleckých škôl v odbore hra na klavír. Druhá, mierne ľahká úroveň je pre tretí ročník a stredne náročná úroveň je od štvrtého ročníka Základných umeleckých škôl a vyššie. Pri strednej úrovni veľmi záleží od daných schopnostiach žiaka, ktoré sa vo vyšších ročníkoch výrazne líšia. V príspevku sa kvôli rozsahu budeme venovať len jednej úprave a to pre úplných začiatokníkov.

2.1 Valčík pre začiatokníkov v ľahkej úprave

Úpravy valčíka pre 1. ročník hry na klavír na ZUŠ so sebou niesli niekoľko problematik, ktoré sme si museli ujasniť. Konkrétne ide o rozsah, hustotu notácie, tóninu, zloženie a rytmiku. V predchádzajúcej kapitole sme objasnili, že budeme upravovať prvý valčík. Avšak v najľahšej technicky zvládnuteľnej úprave, by bol aj jeden valčík príliš náročnou a dlhou skladbou. Prvý valčík Bardejovskej kúpeľnej sezóny je formovo zložený z malej piesňovej formy a-b-c. Aby sme zmenšili rozsah, ale zároveň predstavili deťom kompletný melodický materiál valčíka, rozhodli sme sa upraviť tieto diely ako tri samostatné skladbičky, čím by ich rozsah predstavoval okolo 16 taktov. Čo sa týka faktúry, prvé dva valčíky sú záznamom len jednodhlasnej melódie, čím predstavujú najľahšiu možnú technickú úroveň. Tretia skladba, ktorá pozostáva z posledného dielu valčíka, predstavuje o niečo náročnejšiu úroveň, pretože pridáva na niektorých miestach tercie k melódii a harmonický tón v ľavej ruke. Ďalším problémom sa javila tónina. Pôvodná skladba je písaná v A – dur, čo pre malé deti znamená tri krížiky, ku ktorým sa dostávajú väčšinou až v druhom polroku 1. ročníka štúdia na klavíri a niektorí aj neskôr. Pokiaľ by sme chceli ostať v rozsahovom okruhu jednočiarkovej oktávy, mohli by sme použiť stupnicu G dur. Lenže valčík využíva viacero zvýšených tónov, ktoré by v konečnom dôsledku v G dur nesedeli „do ruky“. Najlepšou alternatívou sa preto stala stupnica C dur. Tu sa nám začala vytvárať otázka ako zjednodušiť notáciu v dvojiarkovanej oktáve, ktorá obsahuje väčšinu nôt na pomocných čiarach. Ako riešenie sa nám javilo napísať skladbu tak, že jej melódia bude písaná o oktávu nižšie, pričom bude rozložená do basového aj husľového kľúča. Tento princíp rozdelenia melódie do dvoch kľúčov (basového a husľového) a do dvoch rúk, môžeme sledovať vo viacerých klavírných školách. Azda najlepších príkladom tohto rozdelenia môže byť známa česká Nová klavírná škola od Zdeny Janžurovej a Milady Bórovej(2000), ktorá sa často využíva aj na slovenských školách. Všetky tri skladbičky sú písané so sprievodom učiteľa, teda pre štvor-ručný klavír. Dôvodom tohto obsadenia je doplnenie harmonickej predstavy u žiakov. Skladby sú písané tak, že dávajú zmysel aj keď sú hrané iba sólo žiakom, pretože obsahujú hlavnú melódiu. Sprievod učiteľa dodáva skladbe iný rozmer a deti to často veľmi oceňujú. Klavír dostáva plnší zvuk a žiaci pociť, že toho dokážu zvládnuť oveľa viac. V nasledujúcej kapitole opíšeme podrobnejšie úpravu skladby v najľahšom technickom stupni, ktorá je vytvorená z prvej témy prvého valčíka Bardejovskej kúpeľnej sezóny 1844.

2.2 Prvá téma Valčíka v ľahkej úprave

Valčík obsahuje krátku štvortaktovú predohru. Pôvodne sme zamýšľali spísať úpravy v ľahkej podobe bez predohier, avšak aj Kélerové samotné dielo obsahuje introdukcie. Tak sme prvú skladbu obohatili o jednoduchú predohru, ktorá aby nekladla na žiaka ďalšie nároky, bola vložená do partu učiteľa. Celá skladba je rozložená do dvoch rúk, pričom pravá ruka je klasicky v husľovom a ľavá v basovom kľúči. Dynamika a agogika bola nezmenená a umiestnená podľa presného opisu originálneho diela. Zmenila sa tónina z A dur na C dur. Skladba využíva zvyšovanie tónu pomocou krížika a znižovanie cez odrážku. Tieto predznamenanania pripadajú stále na rovnakú ruku a podobný motív, čím sa ľahšie dosiahne automatizáciu pri návratu u žiaka. Aby bola melódia v pôvodnom vyššom registri, neprelínala sa so secondom a zároveň bola písaná v jednočiarkovej oktáve, pridali sme na začiatku skladby textové označenie: 1 oktávu vyššie. Hudobný znak posunutia oktávy sme vynechali, pretože na celú skladbu sa využíva častejšie v klavírnych školách pre začiatočníkov označenie textom. Podobných príkladom je skladba Fuchs, du hast die Gans gestohlen v Európskej klavírnej škola volume 1 (Emonts, 2003, s.36).

The image shows a musical score for a waltz. It is divided into two parts: 'Žiak' (Student) and 'Pedagóg' (Teacher). The 'Žiak' part is in the treble clef, and the 'Pedagóg' part is in the bass clef. The time signature is 3/4. The score includes dynamic markings such as *mf*, *p*, *rit.*, and *a tempo*. There are also performance instructions like 'Primo 1 oktávu vyššie / 1 octave higher' and 'B. Kéler upravila L. Laškody'. The score is numbered '10' at the bottom left.

Obr. č. 2: Úprava valčíka do ľahšej formy

Z rytmického hľadiska sme urobili rozsiahlejšie zmeny. V originálnom znení melódia využívala v treťom takte štvortaktového motívu bodkovaný rytmus na druhej dobe. Z vlastných pedagogických skúseností môžeme povedať, že deti v začiatkoch hry ešte nezvládajú bodkovaný rytmus a ani sa k nemu tak skoro neprístupuje. Rytmus melódie bol zľahčený a miesto bodkovaného sme využili pravidelné štvrtové noty. Téma si prešla ešte dvoma úpravami, ktoré nie sú v originály. Prvým sú prechodné noty v oktáve po každom štvortaktovom motíve a druhým je príraz, ktorý sa tu opakuje iba raz. Ide v podstate o prechodné noty, ktoré nie sú súčasťou melódie, len ju ornamentujú, preto sme všetky tieto prvky vynechali. Úprava tak dostala jasnú, jednoduchú melódiu, ktorá je zvládnuteľná pre žiakov 1. ročníka ZUŠ v odbore hra na klavír a to aj v úplných začiatkoch výučby.

Conclusion

Klavírna literatúra autorov vychádzajúcich zo Slovenska je pre prvé ročníky v Základných umeleckých školách veľmi obmedzená. Žiaci sa tak pomerne neskoro, alebo ak vôbec, stretávajú s tvorbou „našich“ skladateľov. Béla Kéler napísal množstvo skladieb pre klavír, žal úspechy v zahraničí a dodnes sa za hranicami pravidelne hráva. Jeho hudba je veľmi príjemná na počúvanie, nesie v sebe slovanský kolorit a bolo by na škodu, ak by sme jej nevenovali väčšiu pozornosť. Aranžmány predstavujú príležitosť ako predstaviť Kélera aj mladej generácii a vytvoriť vzťah k jeho dielu. Zároveň tieto aranžmány reagujú na aktuálne požiadavky, ktoré zo sebou nesie rýchla doba a potreba akýchsi kratších zoznamovacích diel, ktoré vedia deti zvládnuť aj pri návale ďalších povinností a krúžkov. No hlavne predstavujú prístup k tvorbe Bélu Kélera a to nie len cez médium poslucháča, ale aj aktívneho interpreta, ktoré by v originálnej verzii pre začiatočníkov klaviristov neboli možné.

Bibliographic references

- Beresova, L. & Brutovsky, A. (2017). *Béla Kéler: Klavírne miniatúry* [CD]. Košice: Videoroháč.
- Burdych, P. (2022). *Béla Kéler maestro z Bardejova*. Spoločnosť Bélu Kélera & Hevhetia. ISBN 978-80-973191-4-4.
- Filip, M. (2012). *Súborné dielo*. In. *Vývinové zákonitosti klasickej harmónie*. Národné hudobné centrum. ISBN 9788089427161
- Emonts, F. (2003). *Europäische Klavierschule*. Schott music panton. ISBN 9790001212182
- Janzurova, Z. & Borova, M. (2000). *Nová klavírní škola*. Schott music panton. ISBN 2050-0600-6.
- Keler, B. (1859). *Romantisches-leben waltzes, op. 101*. Berlin: Bote & Boke, 1876
- Spoločnosť Bélu Kélera. *Noty*. [online]. Available from: <https://www.belakeler.eu/diela-noty/>
- STRAUSS, J. *An der schonen blauen Danube op.314* [online]. Available from: https://vmirror.imslp.org/files/imglnks/usimg/0/09/IMSLP311227-PMLP06843-Strauss,_Johann_Sohn-Op_314_Spina_19216.pdf

Mgr. art. Lucia Laškody
PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.
Department of Music Education
Faculty of Education
Palacký University Olomouc
Žižkovo nám. 5, 779 00 Olomouc
Czech Republic
lucialaskody@gmail.com
spurny@pdfnw.upol.cz